

Управління освіти Рівненського міськвиконкому
Рівненський навчально-виховний комплекс № 12 Рівненської міської ради

**Формування комунікативної компетентності на уроках
української мови та літератури як умова успішної
соціалізації здобувача освіти**

Досвід роботи
вчителя української мови і літератури

Рівненського НВК №12

Велетнюк О.В.

Рівне – 2020

Автор досвіду:

Велетнюк Оксана Валентинівна, учитель української мови і літератури Рівненського НВК № 12, освіта вища, спеціаліст вищої категорії, старший учитель, стаж роботи 23 роки.

Адреса досвіду:

Рівненський НВК № 12

вулиця Академіка Грушевського, 81

Телефон : 0362 397 000

e-mail: ksenja378@gmail.com

Велетнюк О.В. Формування комунікативної компетентності на уроках української мови та літератури як умова успішної соціалізації здобувача освіти

У методичній розробці відображено технологію формування комунікативної компетентності особистості учня. Враховано досягнення психолого-педагогічної науки як основи практичної діяльності педагога, який прагне зробити урок української мови та літератури сучасним, особистісно зорієнтованим, що допоможе забезпечувати природовідповідний комунікативний розвиток дитини. Подані технології, їх теоретичний і практичний аспект, спрямовані на створення в учнів потреби в самопізнанні, саморозвитку, самореалізації та успішної соціалізації в суспільному середовищі. Значно краще відбуватимуться ці процеси завдяки сформованій комунікативній компетентності.

Досвід вивчено, апробовано та рекомендовано для впровадження в Рівненському навчально-виховному комплексі № 12 Рівненської міської ради (наказ № 14-ОД від 16.03.2020).

Методичну розробку схвалено науково-методичною радою Рівненського навчально-виховного комплексу № 12 Рівненської міської ради (протокол № 2 від 26.11.2020).

Схвалено науково-методичною радою Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол №____ від____).

Зміст

1. Автор, тема, адреса.	2
2. Анотація досвіду.	3
3. Зміст.	4
4. Опис досвіду.	5
5. Розробки уроків за темою досвіду.	19
5.1 Урок української літератури в 5 класі (за НПП «Інтелект України»). Зірка Мензатюк. Пригодницька повість «Таємниця козацької шаблі». Фантастичне та реальне у творі.	20
5.2 Урок української мови в 9 класі. Складнопідрядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому.	24
5.3 Урок української мови в 9 класі. Узагальнення вивченого про складнопідрядне речення.	28
6. Година спілкування в 7 класі «Вчимося комунікувати».	34
7. Позакласний захід у 6 класі «Ой хто, хто Миколая любить...».	41
8. Додатки.	46
8.1 Додаток 1. Робоча картка учня.	47
8.2 Додаток 2. Картини Катерини Білокур.	49
9.Список використаних джерел.	51

Формування комунікативної компетентності на уроках української мови та літератури як умова успішної соціалізації здобувача освіти

Опис досвіду

Наше суспільство змінюється під впливом різних факторів, ставлячи перед молодим поколінням усе складніші вимоги до комфортного адаптування в дорослому суспільстві. Пошук свого місця в житті, задоволення моральних та матеріальних потреб вимагають від школяра дедалі більше зусиль і компетенцій. Мова ж є важливим чинником соціально-економічного, науково-технічного, загальнокультурного прогресу і впливає на становлення та розвиток нації, держави, національної гідності та комунікативної компетентності людини. Завдяки їй особистість не тільки спілкується, займається певною діяльністю, але й орієнтується в широкому інформаційному просторі.

Комунікативні вміння людини цінувалися в усі часи. Сьогодні мовнокомунікативна грамотність набуває соціальної значущості: від уміння спілкуватися залежить не тільки життєвий успіх окремої людини, а й ефективність діяльності колективу і загалом добробут країни. Тому від школи суспільство очікує розв'язання виховних та навчальних завдань, що сприятиме розвитку компетентної особистості здобувача освіти. Вагома роль приділяється формуванню комунікативної компетентності, яка допоможе учню старшої школи реалізувати себе в різних комунікативних ситуаціях.

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [2], Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [5], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [8] передбачають відновлення змісту навчання з орієнтацією на ключові компетентності, оволодіння якими допоможе учням вирішити проблеми в професійному, соціальному житті, підвищення якості й конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір. Пріоритетом державної політики в галузі освіти є формування мовної особистості, людини самодостатньої, комунікативно компетентної, здатної й готової до спілкування в будь-якій життєвій ситуації і в різних сферах суспільного життя. У зв'язку із цим, особливий інтерес у світлі зазначених тенденцій викликає процес соціалізації в навчанні.

Соціалізація, як процес засвоєння і відтворення індивідом соціального досвіду з метою безболісного входження людини в суспільне життя, відбувається у процесі спільної діяльності і спілкування в певному соціокультурному середовищі. Тому так важливо забезпечити формування навичок володіння словом, мовою, мовленням у різноманітних ситуаціях спілкування. Необхідне забезпечення такого типу організації освітнього процесу, що орієнтується на створення готовності особистості до швидко

зростаючих змін у суспільстві, готовності до невизначеного майбутнього за рахунок розвитку здібностей до творчості, до різноманітних форм мислення, а також до здатності співпрацювати з іншими людьми.

Актуальність досвіду обумовлена тим, що одним із найважливіших завдань удосконалення якості української освіти є формування особистісної готовності дітей до активного життя, до творчої самореалізації в демократичному суспільстві, розвитку творчості учнів, знаходження нових засобів підвищення якості та інтенсивності освітнього процесу. Тому існує необхідність в удосконаленні чинних педагогічних систем та психологічних підходів до формування компетентних особистостей, зокрема в плані комунікативної спроможності. З огляду на це, мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичному застосуванні методів і прийомів у формуванні комунікативної компетентності учнів.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що запропонована технологія формування комунікативної компетентності допоможе вчителям української мови і літератури знаходити шляхи розв'язання проблем, пов'язаних із задоволенням комунікативних інтересів. Адже у наш час успішна участь особистості в суспільних процесах, задоволення власних практичних потреб значною мірою залежить від здатності її до ефективної комунікації. Саме через пізнання і спілкування людина так чи інакше впливає на дійсність, змінює її, реалізує свої творчі можливості в усіх сферах життя.

Провідна ідея досвіду. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти визначено такі вимоги до освіченості учнів основної і старшої школи, як «здатність особистості застосовувати в конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, що оточують її та перебувають на відстані, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями» [2]. Проблеми у шкільній практиці навчання української мови, зокрема недостатня сформованість комунікативних умінь та навичок, слабка мотивація навчання мови роблять питання формування комунікативної компетентності не лише актуальним, а й спрямованим на розвиток культури мовленнєвого спілкування, засвоєння мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування. Провідна ідея досвіду полягає у виробленні певної сукупності методів, прийомів і засобів навчання української словесності, що сприяють розвитку комунікативної компетентності.

Інноваційна значущість досвіду полягає в переосмисленні змісту та розробці нових підходів до формування компетентної мовної особистості з використанням новітніх технологій. На сьогодні провідними є ті форми і

методи навчання, що акцентують увагу на здобувачеві освіти з урахуванням його інтересів, запитів і цінностей як суб'єкта освітнього процесу.

Наукові розробки проблеми реалізації компетентнісного підходу в мовній освіті закладено в працях таких відомих українських і зарубіжних лінгводидактів як О. Горошкіна, І. Гудзик, С. Караман, Т. Ладиженська, Л. Мацько, А. Нікітіна, Є. Пассов, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоненко, Г. Шелехова та інші. Головним складникам комунікативної компетентності (здібність до мови, знання мови, реалізація її в мовленнєвій діяльності) приділено увагу в працях А. Богуш, М. Вашуленка, Д. Ізаренкова, С. Карамана, Л. Мацько, М. Пентилюк.

Т. Вольфовська [8, с.13] розглядає поняття «комунікативної компетентності» як необхідний людині рівень сформованості досвіду, умінь і навичок міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціювати в суспільстві з урахуванням власних здібностей і соціального статусу. Поняття «комунікативна компетентність» детально аналізується в роботах Ю. Ємельянова. *Комунікативна компетентність* – це вища здатність особистості, яка дає змогу розв'язувати проблеми, що виникають у різних життєвих ситуаціях, це конгломерат знань, мовних та позамовних умінь і навичок спілкування, набутих особистістю під час природної соціалізації, навчання та виховання (за Ю. Ємельяновим). *Комунікативна компетентність* – здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння (за Л. Гузєєвим).

Суть досвіду. Комунікативна компетентність містить три складові: *мовну, мовленнєву й соціокультурну*. Їх зміст розкрито в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти й у навчальній програмі з української мови. За А.Хуторським [7, с.63], комунікативна компетентність включає:

- уміння представити себе усно і письмово, письмово написати анкету, заяву, резюме, лист, привітання тощо;
- уміння представити свій клас, школу, країну в ситуаціях міжкультурного спілкування, у режимі діалогу культур, використовувати з цією метою знання іноземних мов;
- володіння способами взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми і подіями; уміння виступити з повідомленням, поставити питання, коректно вести діалог;
- володіння способами співпраці в групах; прийомами дій у ситуаціях спілкування; уміння шукати і знаходити компроміси;
- володіння позитивними навичками спілкування в полізмістових лініях, які покликані забезпечити формування трьох компонентів

комунікативної компетентності: мовного, мовленнєвого і соціокультурного.

До *мовного* компонента слід віднести розуміння значення слів, що складають лексичну основу мови і знання правил їх сполучення, а також уміння будувати різні за метою і структурою речення. *Мовленнєвий* компонент проявляється в умінні використовувати мовні засоби для розуміння тексту і побудови усних і письмових зв'язних висловлювань. *Соціокультурний* компонент передбачає вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, визначати особистісні якості. Одним з аспектів розвитку творчої мовної особистості, яка виявляє високий рівень комунікативної компетентності, є формування таких комунікативних умінь :

- уміння користуватися різними видами читання;
- уміння вести діалог із дотриманням вимог мовленнєвого етикету;
- уміння усно й письмово відтворювати висловлювання;
- уміння створювати тексти в певній композиційній формі.

Отже, комунікативна компетентність постає як структурний феномен, що містить як складові цінності мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, знання, вміння, навички. Своїм кредо вважаю вислів В. О. Сухомлинського: «Навчити дитину вчитися, дати їй уміння, за допомогою яких вона буде самостійно здійснювати зі сходинки на сходинку довгого шляху пізнання, – це одне з найскладніших завдань вчителя. Саме у його здійсненні – ключ до тієї педагогічної мудрості, опанування якої робить нашу працю творчою». Тільки систематична робота на уроках, яка веде дітей від легкого до важчого, від простого до складнішого, може дати бажані результати. Послідовність у справі розвитку комунікативних умінь означає, що кожне нове завдання, яке вчитель дає на уроці, спирається на попереднє. Вважаю, що одним із ефективних засобів цілеспрямованого впливу на формування комунікативних компетентностей школярів є використання на уроках системи пізнавальних завдань, у основі яких – виконання розумових дій: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, аналогія, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, класифікація. Сформувати й розвинути комунікативну компетентність учнів мені допомагає ***система вправ, творчих завдань, спрямованих на формування вміння слухати й говорити***. Виконуючи їх, діти вчаться вести дискусію, змагатися, співпрацювати, будувати діалог, складати вірші, казки, загадки. Кожна дитина має змогу розкрити свої пізнавальні, творчі можливості, нахили, подолати окремі вади: замкненість, розгубленість, скутість. Використання цих вправ і завдань робить процес навчання цікавим та невимушеним. Розвивати комунікативно-мовленнєві здібності учнів можна, створюючи на кожному уроці умови для спілкування.

Уроки української мови, розвитку мовлення надають великі можливості для ознайомлення учнів із найважливішими правилами усного та писемного мовлення і спілкування, практичного засвоєння формул ввічливості, що виховують мовну культуру, інтелігентність, вишуканість мовця. У процесі уроків застосовую такі **шляхи формування комунікативної компетентності:**

- створення мовленнєвих ситуацій;
- виконання групових завдань, завдань у парах;
- розв’язування проблемних ситуацій;
- застосування методу евристичної бесіди;
- застосування інтерактивних технологій навчання;
- організація роботи учнів із навчальною, художньою, довідковою та енциклопедичною літературою;
- залучення учнів до само- та взаємооцінювання;
- виконання творчих завдань, спрямованих на активізацію, уточнення та збагачення словникового запасу учнів.

Для розвитку **усного спілкування** використовую такі **методи:**

- розігрування діалогів, монологів;
- інсценування казок;
- усний опис картини;
- проведення нестандартних уроків, сюжетно-рольових ігор;
- розширення словникового запасу школярів через роботу зі словниками;
- складання словосполучень та речень, відновлення деформованого тексту;
- використання інтерактивних прийомів технологій: «Мозковий штурм», «Мікрофон»;
- здійснення перекладів текстів, паралельне використання двох мовних систем;
- проведення бібліотечних уроків, підтримання постійного зв’язку з бібліотекою.

Для розвитку **уміння спілкуватися письмово** практикую такі **завдання:**

- написання запрошень, привітань, оголошень;
- листування з ровесниками;
- написання твору;
- складання пам’яток щодо адекватного спілкування і відпрацювання їх із дітьми з використанням конструкції «Я вважаю», «Перепрошую», «Я певен».

На *уроках української літератури* рекомендую використовувати такі *форми й методи* роботи:

- відтворення змісту прослуханого або прочитаного тексту за питаннями, щоб потім переказати його в цілому;
- переказ прочитаного з використанням ілюстрацій до тексту, що наочно вказують послідовність змісту;
- придумування ілюстрацій до опрацьованого тексту з наступним переказуванням його;
- переказ за поданим планом;
- розповіді учнів про побачене, пережите.

Актуальною в цьому плані є *словникова робота* на уроці. Без повсякчасного використання різноманітних словників годі досконало оволодіти мовою. З огляду на це, проводжу роботу над уточненням і збагаченням лексики учнів, бо, маючи обмежений запас слів, часто не розуміючи змісту того чи іншого поняття, вони вживають їх у неточному або у не властивому їм значенні. Крім того, не забуваю про пасивний словниковий запас своїх вихованців і за допомогою відповідних вправ активізую його. Принагідно дбаю про чистоту мови, щоб діти не зловживали діалектизмами, не засмічували власне мовлення суржилом. Цьому сприяє дотримання мовного режиму в школі, пильне спостереження за мовою кожного учня, виправлення мовленнєвих хиб. Паралельно на конкретних прикладах розкриваю поняття багатозначності слів, синонімії та антонімії.

Одним із важливих завдань у плані формування компетентної мовленнєвої особистості вважаю навчити школярів *правильно будувати речення різних типів*. Виконуючи вправи, які добирає вчитель, вони конструюють речення, різні за інтонацією (розповідні, спонукальні, питальні), за емоційним забарвленням (окличні, неокличні), а потім озвучують їх. Одночасно набувають умінь складати непоширені й поширені речення, перетворювати поширені на непоширені й навпаки.

Крім запропонованих, використовую й інші ефективні для мовленнєвого розвитку *форми роботи*:

- із поданих слів скласти речення, поставити їх у потрібній формі (*Катерина, ні, слухала, ні, батька, неньки, не*);
- побудувати непоширені речення, логічно поєднавши слова першого і другого рядка (*Сонце, соловейко, жито, машина. Колоситься, сховалось, співає, мчить*);
- поширити речення другорядними членами (*Тече вода. Віє вітер. Верба похилилась*);

– зрєдагувати речєння (*Миколє прокинувся рано вранці, відкрив очі й усміхнувся сонцю. Діти із задоволенням включилися в гру, наввипередки підбирали слова для кросворда*);

– закінчити речєння (*На лузі зеленіє висока... Весело проводять діти зимові...*);

– виправити деформований текст, розкривши дужки й поставивши слова в потрібній формі (*Синім холодним блиском (одсвічувати) пагорб. Над чорною землею (вставати) білі-білі хмари. Вони (облягати) по обрію високе зеленкувате небо*).

У процесі навчання усного діалогічного мовлення на уроках словесності використовую **різні форми й методи** роботи. Вибір їх визначається методичними етапами уроків, такими, як презентація мовного матеріалу та засобів оперування ним; пояснення вчителя; самостійна пошукова діяльність учнів; виконання тренувальних вправ; практичне застосування засвоєного матеріалу. Найприйнятніші форми й методи навчання усного діалогічного мовлення:

– бесіда (євристична, підготовча, повідомлювальна, узагальнювальна, повторювальна;

– розповідь (пояснення);

– спостереження;

– реконструювання;

– конструювання;

– продукування, так званий комунікативний метод, діалогування, диспут, дискусія.

Кожний метод реалізується відповідними **прийомами** навчання. Наприклад, метод діалогування передбачає опрацювання окремих граматичних форм, добір формул мовленнєвого етикету, правил поведінки, вибір інтонації, побудову діалогічних реплік, діалогічних єдностей. Для формування діалогічних мовленнєвих умінь і навичок пропоную дітям систему комунікативних вправ: мовно-мовленнєвих, умовно-мовленнєвих і власне мовленнєвих.

У старших класах, формуючи навички діалогічного мовлення, використовую **проблемний діалог**. Це можуть бути такі види роботи: диспут, дискусія, дебати, урок-конференція та інші. Вони є важливим засобом пізнавальної діяльності, яка сприяє розвитку критичного мислення учнів, дає можливість визначити власну позицію, формує навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. У процесі організації навчальної дискусії важливо знайти цікавий предмет суперечки, тобто вибрати тему про права й обов'язки

школярів, про життєву позицію молоді, її місце й роль у суспільно-політичному житті країни. З учнями обговорюємо такі питання:

- Чи завжди батьки розуміють дітей?
- Що нам потрібно відроджувати?
- У чому сенс життя й щастя?
- Чи необхідне почуття відповідальності за свої вчинки?
- Хто такий інтелігент?
- Що для тебе означає здоровий спосіб життя? Чи необхідно його дотримуватись?
- Як ви вважаєте, чи впливають учителі, батьки на формування ваших поглядів, характеру, ставлення до життя; або ви тільки самі формуєте свій характер?

– Чи потрібне мистецтво спілкування кожній людині?

Діалогічне спілкування – явище ситуативне, тому цілком зрозуміти його можна тільки в контексті тієї ситуації, в якій створюється мовленнєвий акт. Запропоновані навчальні мовленнєві ситуації ставлять учня в умови, ідентичні природним, дають змогу активізувати розмовні формули, відповідну лексику, граматичні структури, не фіксуючи увагу на них, збуджують уяву учнів, спонукають їх правильно оформляти свою думку. Пропоную такі ситуації для спонтанної бесіди:

- Ви випадково штовхнули пасажира в автобусі. Змодельуйте форму вибачення перед однолітком, бабусею, жінкою з дитиною на руках.
- Ви запізнилися на серйозну зустріч, де на вас чекали. Попросіть вибачення в офіційній особі, знайомого дорослого, товариша.

Уроки української мови намагаюся будувати так, щоб кожен із проведених видів робіт виконував свою роль у формуванні певного комунікативного вміння, щоб учні успішно оволодівали монологічним і діалогічним мовленням, спираючись на знання про текст, стилі, типи, жанри мовлення, ситуацію спілкування, набували культури мовлення. Комунікативна діяльність здійснюється під час розв'язання учнями системи усних і письмових мовленнєвих завдань, розташованих у порядку зростання їх складності. Такі уроки цікаві учням, адже на них створюються етюди, художні пейзажі, роздуми, сенкани, есе, асоціативні ряди.

Великі можливості для формування певного комунікативного вміння мають уроки української літератури, на яких учні засвоюють філософські, естетичні, морально-етичні поняття, втілені в образах літературних героїв, завдяки яким зазначені поняття стають доступнішими, яскравішими, впливаючи на розум і почуття і маючи неоціненне значення для формування внутрішнього світу людини. При цьому важливо, щоб учні не просто

знайомилися з прикладами, які ілюструють певне поняття, але й вчилися давати їм визначення, знаходити спільні й відмінні риси, оскільки вміння формулювати думки, судження, визначення понять *належать до важливих рис мовленнєвої компетенції*. Розглядаючи на уроках такі вічні, загальнолюдські вартості, як віра, надія, любов (М.Коцюбинський, «Тіні забутих предків»), доброта (В.Винниченко, «Федько-халамидник»), вірність, чесність, справедливість, щирість, гідність, милосердя (Є. Гуцало, «Лось»), українська ідея, державна незалежність України, самопожертва в боротьбі за свободу нації, патріотизм (І.Франко, «Захар Беркут»), історична пам'ять (М.Вороний, «Євшан-зілля»), почуття національної гідності (Іван Нечуй-Левицький, «Князь Єремія Вишневецький»), любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій (М.Коцюбинський, «Тіні забутих предків»), спонукаю учнів не лише замислюватися над означеними цінностями, а й (і це в контексті досвіду є першочерговим) висловлюватися з приводу вчинків і поведінки персонажів.

Зауважу, щоб система вартостей була по-справжньому привласнена учнями, потрібно налагодити діалог людини з потаємними глибинами своєї душі, що спрямовує її до добра. Цей процес здійснюю під час:

- 1) *читання* високохудожніх творів;
- 2) *організації диспутів* для розв'язання проблем у художніх творах, які актуалізують життєвий досвід учнів, виявляють їхню громадянську позицію;
- 3) *реалізації* групових форм роботи, предметом яких є спільне розв'язання учнями етичних проблем, у які потрапляють герої художніх творів;
- 4) *написання* єдиної для уроків української мови і літератури, проблемної за своїм характером *системи творчих робіт*;
- 5) *толерантного діалогу* вчителя з учнями на морально-етичні та інші теми.

Формуванню комунікативної компетентності служать і **уроки виразного читання**. Вони привчають бачити і розуміти аудиторію. Виразне читання вимагає тісного зв'язку між виконавцем і слухачем. Живе слово потребує активної реакції. Читець завжди повинен прагнути примусити слухачів дивитися на світ його очима. І якщо виконавець має свою думку, особисте сприймання дійсності, це не може не вплинути на аудиторію. Тому виразне читання – це крок до виразного, багатого, правильного мовлення.

Важливою складовою уроків української мови щодо забезпечення належного рівня мовленнєвої компетентності учнів, що є однією з найважливіших умов їхньої соціалізації, є **робота над текстом**, котрий подає яскраві приклади життєвої позиції, що сприяє формуванню світогляду,

здатності висловлювати і захищати свою позицію словом. Використання тексту як основної одиниці мовлення створює умови для практичної діяльності учнів, під час якої формуються знання про систему мови, орфографічні та пунктуаційні навички, розвиваються комунікативні вміння, реалізуються творчі здібності. Цілеспрямований підбір текстів і завдань – умова, що створює мовне середовище, яке забезпечує мовленнєву соціалізацію учня.

Поштовхом і необхідною умовою оволодіння соціологізованим мовленням слугує *рольова гра*. Беручи участь у грі, діти можуть переходити від однієї ролі до іншої, не враховуючи канони і логіку дорослих. Саме в грі дитина починає засвоювати елементи тих ролей, які грають на її очах дорослі, передусім батько й мати. Тому з точки зору соціального і психологічного розвитку гра – це такий же важливий вид діяльності для дитини, як робота та інші види суспільної поведінки – для дорослих. Взаємодіючи в грі, діти сприймають і засвоюють те, що психологи називають шаблонами поведінки, тобто найтипівіші форми людського спілкування, і такі, що часто повторюються. Рольова гра – це умовне відтворення її учасниками реальної практичної діяльності людей, створення умов реального спілкування, які поєднують у собі елементи як ігрової, так і навчальної діяльності. Педагогічні спостереження, власний досвід роботи дають змогу стверджувати, що рольові ігри стимулюють учнів до спілкування, правильного і нормативного відтворення необхідного для опрацювання комунікативного матеріалу.

Під час вивчення розділу «Морфологія» пропоную використати рольову гру «Учитель і учні», мета якої – роз’яснення граматичних явищ, усвідомлення морфологічних особливостей частин мови, їх функціонального навантаження. Клас об’єднується у групи – «учителів» та «учнів». «Учителі» пояснюють, що таке іменник і перевіряють розуміння пояснення за допомогою запитань. «Учні» – слухають пояснення і відповідають на питання. Під час вивчення теми «Односкладне речення» раджу використати рольову гру «Реклама». Учні класу об’єднуються у 5 груп, кожна з яких отримує завдання скласти і представити рекламу певного виду односкладного речення. Одержавши завдання, учні розпочинають командну роботу, тобто кожен член групи ділиться своїми думками з питання, згодом усе обговорюється, збираються приклади. У такий спосіб опрацювання теми кожен учень має можливість розкрити творчі здібності, удосконалити вміння й навички, а також сформувати елементи соціальної діяльності, тобто прослідковується зв’язок між засвоєнням мови і соціалізацією дитини. У цьому плані рольова гра може перевершити можливості будь-якої іншої

парної і групової діяльності. Вона навчає учнів говорити в будь-якій ситуації на будь-яку тему, чути співрозмовника, вести з ним діалог, розвиває вміння толерантно і водночас твердо відстоювати власні позиції. Діти несвідомо створюють свою власну реальність і, роблячи це, оперують знаннями, розвивають комунікативні вміння.

Серед пріоритетних методичних засобів формування мовленнєвої соціалізації на уроках української мови чільне місце належить **ситуативним завданням**. Цей вид роботи дає учням можливість формувати і висловлювати думки відповідно до мовленнєвої ситуації, аналізувати і зіставляти мовленнєві явища, аргументувати, доводити й переконувати, виконувати різноманітні соціальні ролі. Наприклад, пропонуємо використати в 10-11 класах ситуативне завдання «Складна розмова». Учитель знайомить старшокласників із ситуацією: наприклад, «Ви – керівник невеликого відділу фірми виробника. На ранок призначена вирішальна нарада, на якій Ви повинні представити замовникові виконану роботу. Замовник вимагає ознайомити його з усіма елементами продукції. За фатальним непорозумінням готовий матеріал був стертий з пам'яті комп'ютера, так що копірайтеру і графічному дизайнеру необхідно відновити весь обсяг пропозицій замовникові. Ви лише зараз, о 16.30, зрозуміли, що відбулося. Робочий день майже закінчений. На відновлення втраченого матеріалу потрібно щонайменше півтори-дві години. Що ж робити? Ваше завдання як керівника відділу переконати співробітників затриматися і підготувати матеріали». Учитель пропонує трьом учасникам спробувати свої сили в розмові між керівником і підлеглими. Важливо, щоб після кожного виступу учні класу дали відповідь на питання: «Ви вірите в те, що завдання буде виконане?» [6]. Варто також подумати про вихід дітей з гри. Для цього проводиться детальне обговорення ситуації. Бажано, щоб кожен учасник відповів на запитання:

- Як ви себе почували в тій чи іншій ролі?
- Що сподобалось під час гри, а що – ні?
- Чи бували ви самі в такій ситуації?
- Чи була вирішена проблема? Чому? Як вона вирішена?
- Яку іншу лінію поведінки можна було б вибрати?
- Чи доводилося вам потрапляти в подібну ситуацію?
- Яким чином цей досвід може вплинути на ваше життя?

Охарактеризовані методи і прийоми роботи дозволяють будувати оптимальну, на мою думку, траєкторію мовленнєвої соціалізації особистості в сучасному полікультурному просторі. На уроках української мови формую в дітей уміння бути контактними в різних соціальних групах, уміти

працювати з представниками різних соціальних верств і груп, запобігати конфліктним ситуаціям або вміло виходити з них. Ці навички забезпечують молоду людину мобільністю, можливістю швидко реагувати на зміни в світі, пристосовувати власне мовлення до ситуації, добираючи мовні засоби за стилем, забарвленням, тональністю до умов спілкування.

Результативність. Комунікативна компетентність загалом становить комунікативний потенціал випускника, який характеризує його здібності, можливості та визначає якість, успішність спілкування в різних сферах життєдіяльності. Мої учні успішно демонструють набуті комунікативні вміння під час виступів на іграх загальноміського дебатного туру «ПРЕС» (Переконливі. Рішучі. Енергійні. Сміливі.). Успішним результатом моєї роботи є перемоги учнів у творчих конкурсах. Учениця 10-Бкласу Петрук А. перемогла у Всеукраїнському конкурсі есе «Моя майбутня професія: планування і розвиток». Неодноразово учні, яких я навчала, посідали призові місця на олімпіаді з української мови та літератури, Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді. Комунікативна компетентність моїх учнів, сформована на уроках української мови і літератури, дозволяє їм вільно й самостійно почуватися в мовленнєвій діяльності, свідчить про високий рівень культурного розвитку кожного з них як особистостей, що є одним із чинників становлення компетентної особистості взагалі.

Свої напрацювання з теми «Формування комунікативних компетентностей на уроках української мови та літератури як умова успішної соціалізації здобувача освіти» презентувала у методичному посібнику на І етапі конкурсу-ярмарку педагогічної творчості у номінації «Українська мова та література».

Труднощі. У процесі становлення особистості розвиток комунікативної компетентності має декілька джерел: засвоєння культурної спадщини, спостереження за поведінкою інших людей, програвання в уяві комунікативних ситуацій. Сучасний стан суспільних процесів дозволяє констатувати той факт, що природне формування комунікативної компетентності не відповідає вимогам соціальної дійсності. Сучасна молодь мало читає, спілкується здебільшого у соціальних мережах, не вміє презентувати свої ідеї та успіхи, тому що мало володіє певними вміннями і навичками, правилами, нормами поведінки під час спілкування. Це проблема, її потрібно сприймати як данину часу і враховувати в роботі з формування компетентної мовленнєвої особистості. Вирішення її відкриває нові

можливості в розв'язанні багатьох питань особистісного та професійного зростання молодшої людини.

Висновок. Вивчення питання розвитку комунікативної компетентності учнів на уроках української мови і літератури як умови їх успішної соціалізації дало можливість апробувати, узагальнити та реалізувати такі підходи до підготовки комунікативно спроможного випускника школи:

1. Створення оптимальних умов для розвитку комунікативної компетентності учнів, самореалізації особистості, формування готовності до успішного входження в соціум.

2. Розвиток уміння здобувачів освіти комунікативно виправдано використовувати засоби мови для сприймання й створення висловлювань; установлювати й підтримувати контакт зі співрозмовниками, формулювати запитання і чітко відповідати на них; аргументовано доводити власні думки в дискусіях, дебатах.

3. Моделювання життєво важливих ситуацій для розвитку діалогічного мовлення з метою успішного проектування майбутнього, набуття досвіду взаємодії з соціумом.

4. Виховання в учнів толерантності, поваги до поглядів інших людей.

5. Формування досвіду творчої діяльності учнів, емоційно-ціннісного ставлення до світу.

6. Застосування системи навчально-тренувальних вправ, на основі яких формується мовленнєвий етикет та культура спілкування.

7. Практичне спрямування різноманітних комунікативних вправ на активне і свідоме закріплення вивченого матеріалу.

8. Стимулювання учнів до самостійного вибору тем висловлювання, вираження особистого ставлення до предмета висловлювання.

9. Контролювання змісту мовлення учнів, щоб бути для них зразком.

10. Розвиток творчих здібностей як необхідної умови мовленнєвого розвитку.

Лише за правильної організації навчання, добору оптимальних методів, прийомів і форм роботи освітній процес може стати підґрунтям до формування в учнів стійких мовленнєвих умінь, розвитку комунікативної компетентності. Досягнути цієї мети - завдання кожного педагога.

Розробки уроків за темою досвіду

Урок української літератури в 5 класі (за науково-педагогічним проектом «Інтелект України»)

Тема. Зірка Мензатюк. Пригодницька повість «Таємниця козацької шаблі». Фантастичне та реальне у творі.

Мета. Формувати компетентності:

предметну (літературну):

а) **знаннява складова:** систематизувати знання навчального матеріалу, який стосується життєвого і творчого шляху письменниці, змісту твору, понять з теорії літератури;

б) **діяльнісна складова:** формувати читацьку активність; виразне і вдумливе читання текстів; аргументація власної точки зору

ключові (громадянська та соціальна): вільне володіння та спілкування державною мовою; навчання протягом життя; усвідомлення національної ідентичності.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: портрет Зірки Мензатюк, карта «Історико-географічні землі України», ментальна карта «Таємниця козацької шаблі».

Епіграф. Фантастика дає можливість створювати модель завтрашнього дня.

Герберт Вернер Франке, письменник-фантаст

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ.

1. Привітання.

2. Емоційне налаштування.

Усміхніться мені, усміхніться сусідові по парті, побажайте успіху один одному, здоров'я.

II. МОТИВАЦІЙНО-ОРІЄНТАЦІЙНИЙ ЕТАП.

1. Розгорніть зошити на с. 26, урок 4. Прочитайте тему уроку та підкресліть ключові слова (учитель підкреслює їх у темі уроку, що написана на дошці).

2. Робота з епіграфом уроку. (Прочитайте епіграф. Як ви його розумієте?).

III. ЕТАП ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ.

- Як ви думаєте, які завдання ми поставимо перед собою, дивлячись на тему уроку? (на дошці учитель прикріплює ключові дієслова в ході відповідей учнів).

- **Повторюємо** вивчене на попередніх уроках .
- **Знайомимося** з біографією Зірки Мензатюк.
- **Дізнаємося** нові літературні терміни.
- **Відкриваємо** історію створення повісті.
- **Читаємо** «Таємницю козацької шаблі».

IV. ЕТАП ЦІЛЕРЕАЛІЗАЦІЇ.

1. Виконуючи перше завдання нашого уроку, розглянемо вправу «Я це знаю».

- Яке слово є зайвим у кожному рядку? Думку обґрунтуйте.
- Хто є автором твору «Пектораль» зі збірки «Київські казки»?
- Отже, можемо перейти до наступного завдання та продовжити знайомство із Зіркою Мензатюк.

2. У вправі «Ерудит» ви, слухаючи диктора, запам'ятаєте, у якому регіоні України народилася письменниця. *(Учні скажуть, що авторка народилася на Буковині).*

- Розгорніть зошити на с. 47(карта) та обведіть кордони Буковини. *(Учень обводить кордони Буковини на карті «Історико-географічні землі України» біля дошки).*
- Тепер ми можемо записати відомості, яких не вистачає в анкеті письменниці на с. 28. *(Учні заповнюють у зошитах, а також на плакаті, що розміщений на дошці).*

3. За жанром твір «Таємниця козацької шаблі» - це пригодницька повість. І сьогодні на уроці дізнаємося нове про пригодницькі твори, виконуючи завдання № 5 на с. 29. *(Цю інформацію учні читають вголос, підкреслюючи ключові слова та сполучення слів).*

- Який заголовок можна дібрати до тексту?
- Які ключові слова та сполучення слів ви підкреслили?
- Які назви відомих пригодницьких творів зустріли у тексті?
- Піднесіть руку ті, у кого були в житті пригоди, які можна назвати пригодницькими ?

4. Які два світи поєднала авторка у творі? Про фантастичне в художньому творі дізнаємося, виконавши вправу «Читання тексту рядками». *(Закриваємо аркушем усі рядки, крім першого, прочитуємо один рядок тексту на кожний удар метронома, дивлячись на лінію. Закінчивши читання, розказуємо, які ключові слова тексту і про що в ньому йдеться).*

!! Вправа на покращення зору (потерти долоні, закрити ними очі).

5. Наступна вправа «Запам'ятовую ефективно» знайомить нас із поняттям «детектив». Учні закривають аркушем усі рядки, крім першого. На рахунок «один» «фотографують» рядок; на рахунок «два» пошепки переказують собі «сфотографоване» і так кожне наступне речення із трьох. Потім повторюємо все правило.

!!Ми довго напружували зір і тому потрібно виконати фізкультхвилинку для очей. Увага на екран!

6. Тепер можемо перейти до виконання наступного завдання та дослідити історію створення повісті. А допоможе нам у цьому вправа «Я - дослідник» на с. 29. Уважно читаючи текст мовчки, міркуємо, що надихнуло авторку. Дайте відповідь, продовживши речення, що розміщені на екрані. (1. На створення пригодницької повісті «Таємниця козацької шаблі» мене надихнула... 2. Особливе враження на мене справила...)

!!Ми довго і плідно працювали, а зараз розімнемося та проведемо фізкультхвилинку «Лише у нас на Україні». (2 учениці перед дошкою показують вправи під музику, решта дітей виконує руханку біля парт).

7. Перед тим як перейти до роботи над твором Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», виконаємо вправу «Я –допитливий». (Учні переглядають відеоколаж, запам'ятовують значення слів та відтворюють словничок у зошиті, за потреби скориставшись довідкою. Перевіряємо, як запам'ятали (один з учнів виходить із зазначеним словом, а інший - із його поясненням, утворюючи логічну пару).

8. Ми готові перейти до останнього завдання уроку та почати знайомство із твором . Уважно слухаючи аудіозапис першого розділу повісті, слідкуємо за диктором , розгорнувши с. 14 хрестоматії . Під час читання запам'ятайте ім'я незвичайного героя.

- То яким було ім'я незвичайного героя? Підкресліть його в тексті.
- Чому, на вашу думку, письменниця приділила багато уваги цьому персонажу?
- Зачитайте та підкресліть у тексті портретні та поведінкові деталі незвичайного героя.
- Поміркуйте, чи мають характер предмети, що нас оточують?

V. ЕМОЦІЙНО - РЕФЛЕКСІЙНИЙ ЕТАП.

1. Рефлексія.

- Молодці! Гарно працювали і настав час, підсумовуючи, відповісти на кілька нескладних запитань.
- Чи досягнуті цілі, які ставилися?
- Який жанр твору Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» ?
- Хто запам'ятав визначення поняття «детектив» ?
- Чи сподобався вам урок?
- Чи заінтригував вас початок твору ?

2. Домашнє завдання.

Виконуючи домашнє завдання, ви продовжите знайомство із наступними розділами твору та заповните таблицю на с.32 завдання № 2, як виконували це неодноразово при вивченні твору Г. Малик «Пригоди Алі...». А вправу № 1 виконають ті, хто хоче отримати додаткові бали.

Запис домашнього завдання (урок 4, вправа № 2 с.32 – обов'язково, № 1 – за бажанням).

До побачення. Дякую за урок.

Тема. Складнопідрядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому.

Мета. Формувати компетентності:

предметну (мовна, мовленнєва):

а) *знання* складова: засвоєння відомостей про СПР;

б) *діяльнісна* складова: розпізнавання СПР серед інших видів складних речень, розрізнення сполучників і сполучних слів; конструювання висловлювання за опорною схемою на лінгвістичну тему, запитання за темою;

в) *емоційно-ціннісна* складова: усвідомлення виражальних можливостей СПР у висловлюваннях про красу світу, природи; у вираженні емоцій від споглядання картин;

ключові (загальнокультурна компетентність):

усвідомлення важливості розвитку естетичного смаку; розуміння потреби формувати національну самосвідомість, плекати патріотичні почуття.

Очікувані результати

Учні повинні знати:

- визначення СПР;
- особливості будови СПР;
- відмінності між СПР та іншими видами складних речень;
- види СПР.

Учні повинні вміти:

- визначати серед складних речень СПР;
- визначати його вид, засіб зв'язку;
- розпізнавати сполучники і сполучні слова;
- створювати висловлювання за темою на основі опорної схеми;
- ставити запитання з даної теми.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Форми організації пізнавальної діяльності: групова, фронтальна.

Методи та прийоми: «грунування», робота з підручником, мовний аналіз, «Мікрофон».

Обладнання: підручники, ватмани, маркери.

ХІД УРОКУ

I. МОТИВАЦІЙНИЙ ЕТАП.

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку (обмін побажаннями).
2. Актуалізація суб'єктного досвіду та опорних знань.

II. ЦІЛЕВИЗНАЧЕННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ.

1. «Грунування»

- Запишіть посередині словосполучення «складне речення».
- Навколо словосполучення запишіть ті поняття і терміни, що пов'язані з ним.
- Встановіть зв'язки між поняттями.

2. Фронтальна бесіда. Виділіть з «груна» відоме. Чого ще не знаємо?

3. Повідомлення теми уроку.

III. ЦІЛЕРЕАЛІЗАЦІЯ.

Актуалізація опорних знань.

Колективна робота з текстом.

- Прочитайте текст, визначте тип і стиль мовлення. Аргументуйте свою думку. Поділіться враженнями, доповнюючи подане висловлювання.

КАЗКА

А що то сумне дитятко, то не дивуйте, добрії люди. Коли його впіймали чорногузи, вони зігнули два соняшники, зв'язали їх червоною

стрічкою, потім нарвали, накидали чудових квітів. І із тих квітів звили гніздечко, та й положили туди те дитятко.

Сміялись соняшники, раділи квітки, що з'явилась на світ людина, малесенька дитина.

Спершу і дитятко те було веселе, сміялось, раділо, бо воно бачило, яка земля багата і яку можна на ній створить КРАСУ.

Але коли чорногузи підняли те гніздечко із квітів, то сумне дитятко, то не дивуйте, добрії люди. Коли його впіймали чорногузи, вони зігнули два [...], в якому було дитя, і полетіли, понесли туди, кому вже було треба принести... От дорогою чорногузи йому і розказали: і як воно, і що, які на землі. Що, мовляв, уже не хто-небудь, а люди до того, що вже видумали теж на людей таку зброю страшну: зветься вона атомна та воднева.

То вже де воно гупне, то, лічи, на віки-вічні все загине, все живе: людина, тварина і рослина.

І заплакало тоді дитятко те, засумувало і слова такі до всіх людей, до всього світу проказало: «Ой люди добрії, дорослі! Ой люди, ті, хто видумує оте страхіття! Ой, припиніть його, пожалійте нас, діток маленьких, бо ми хочемо ЖИТИ, чуєте - ЖИТИ! Ми не хочемо бути знищеними, або каліками, сліпими, безногими, безрукими чи ідіотами...

Та пожалійте ж нас, діток, і пожалійте сиру землю, МАТИР НАШУ-ГОДУВАЛЬНИЦЮ, і не руйнуйте, не паліть отим страхіттям її грудей багатих, бо вона ж годувала давно минувших і недавно наших предків, годує вас і годуватиме нас, ваших діток, і всі, і всі прийдешні покоління». (К.Білокур. Квітень, 1958 р.)

Учитель: Діти! Зверніть увагу на автора цієї казки. Чи знайоме вам це ім'я? Так, це видатна самобутня художниця України. Вивчаючи складнопідрядне речення, на уроках ми будемо використовувати матеріал про її життєвий і творчий шлях. Тому ваше завдання на наступний урок підготувати повідомлення про цю художницю.

- Визначте граматичну основу в кожному реченні. Назвіть спільні та відмінні ознаки різних за структурою речень.
- Запишіть складнопідрядні речення. Назвіть у них основну (незалежну) частину і підпорядковану, приєднану підрядним сполучником або сполучним словом.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗДОБУТИХ ЗНАНЬ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ, УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ І ПУНКТУАЦІЙНИХ УМІНЬ З ТЕМИ.

1. Лінгвістичне дослідження.

Прочитайте речення і визначити, якій із поданих схем відповідає його структура.

Варіант 1. До листа можу додати, що відповісти їй не встигла.

1. [], (коли ...). 2. [], (що ...). 3. [], (яка ...).

Варіант 2. Листи жінки, яка не навчалася навіть у початковій школі, дуже талановиті.

1. [], (яка ...), []. 2. [], (яка ...). 3. (яка), [].

2. Практичний синтаксис.

Об'єднайте прості речення у складнопідрядні і запишіть їх.

- Катерина Білокур ішла у поле. Воно знаходилося **неподалік** дому.
- Проста селянська дівчина вміла передавати красу природи. Все виглядало **живим**.
- Найбільше мене вражає. Катерина Білокур була **терпляча**.
- Одного разу Катерина Білокур почула пісню. Вона їй сподобалася.

3.Творче моделювання.

Доберіть антоніми до виділених слів і складіть із ними складнопідрядні речення.

4. Робота з підручником. Виконання вправ на вибір учителя.

V. РЕФЛЕКСИВНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЕТАП.

1. Відповіді на питання за темою.

Поставте запитання за даною темою товаришам, скорегуйте неточні відповіді.

2. Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- На уроці я дізнався (дізналася) про ...
- Труднощі у мене викликало ...
- Знання, що отримали на уроці, можна використати ...

3. Домашнє завдання:

Обов'язкове загальне: вивчити теоретичний матеріал підручника с. 62-63, виконати вправу з будиночком с. 66.

Обов'язкове на вибір: скласти три складнопідрядні речення про творчість художниці; укласти презентацію з 5 цікавих фактів про К. Білокур.

За бажанням: написати есе на тему «І садила квіти біля вікон мама, щоб краси у світі не було замало».

Тема уроку. Узагальнення вивченого про складнопідрядне речення.

Мета. Формувати компетентності:

предметну (мовна, мовленнєва):

а) *знаннява складова*: узагальнення набутих знання про складнопідрядне речення;

б) *діяльнісна складова*: закріпити навички синтаксичного розбору складнопідрядних речень; розвивати пунктуаційну грамотність, творче мислення, уважність, пам'ять;

в) *емоційно-ціннісна складова*: усвідомлювати виражальні можливості СПР під час діалогів, опису творів мистецтва; доводити власну думку, у процесі виконання синтаксичного розбору СПР;

ключові (загальнокультурна компетентність):

сприяти вихованню почуття прекрасного, бережливого ставлення до надбань українського народу.

Очікувані результати

Учні повинні знати:

- види підрядних речень;
- сполучники та сполучні слова, характерні для кожного виду речень.

Учні повинні уміти:

- розпізнавати види складнопідрядних речень, визначати в них граматичні основи, головну й підрядну частини;
- об'єктивно оцінювати свої знання та аргументовано доводити власну точку зору.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Форми організації пізнавальної діяльності: групова, фронтальна.

Методи та прийоми: взаємоопитування, мовний аналіз, творча робота.

Обладнання: картини К. Білокур, робоча картка учня.

ХІД УРОКУ

I. МОТИВАЦІЙНИЙ ЕТАП.

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку (обмін побажаннями).
– Доброго ранку, діти! Сідайте. Я сподіваюся на вашу доброзичливість, взаєморозуміння, активність і працездатність.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду та опорних знань.

II. ЦІЛЕВИЗНАЧЕННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ.

Ознайомлення дев'ятикласників з темою, метою і завданнями уроку.

1. Учитель читає текст, лунає музика та демонструються на екрані картини К. Білокур.

Велика чарівна земля України. Ми любимо її неозорі степи і поля, високі гори, задумливі ліси, тихі береги річок та озер. І куди б не пішли: чи то у ліс, чи на луки, чи в поле – скрізь нас привітно зустрічають усмішки рідної землі – чарівні квіти. Їх стільки на землі, скільки зірок на небі.

Квіти – одне з найпрекрасніших творінь природи. Нехай вони супроводжують нас сьогодні і милують своєю красою і ніжністю.

Людьми створено багато символів, але квіти – найприємніший, найчарівніший з них.

Найзаповітніше, довірене лише мріям, те, що живе в душі, люди пов'язують із квітами. Квіти ваблять наші очі дивовижною красою, зігрівають наші серця своєю надзвичайною ніжністю і тендітністю. Квіти – неповторний дарунок природи. Їхнє безкінечне розмаїття, витончена гама барв і пахоців позитивно впливають на наші емоції і загальний психічний стан. Вирощування рослин, складання букетів і композиції створюють гарний настрій. Допомагають розвивати естетичний смак, краще розуміти світ прекрасного.

– Розпочнімо сьогодні наш урок та «поговорімо» з квітами. Квіти на землі! Як їх багато! Вони є окрасою життя. Квіти нас чарують найтоншими пахощами, милують наше око багатющою гамою кольорів.

Уявіть себе серед квітучого луку, поруч ніжно-білих ромашок, припинених дзвіночків, голубооких незабудок, серед колосся стиглого жита. Вдихніть їх ніжний запашний аромат. Які почуття у вас виникли?

2. Робота з епіграфом.

– Квіти, як і люди, живі, мають душу,- так сказала авторка картин, які вам демонструвалися. Саме ці слова стануть епіграфом уроку.

Деякі люди, потрапивши в полон квітів, відчували на своїх щоках сльози. Але це були щирі сльози радості і щастя. До числа таких людей належить і Катерина Василівна Білокур (показую портрет) - видатна українська художниця, з життям і творчістю якої ми вже частково знайомилися на попередніх уроках.

– Яку тему ми опрацьовували? (СПР) Сьогодні на уроці узагальнимо та систематизуємо набуті знання. (Записують дату, тему в зошит). Перед кожним з вас лежить робоча картка (**додаток 1**), де записані цілі уроку. Оберіть та озвучте саме ті, які ви ставите перед собою. Можливо, хтось хоче доповнити цей перелік власними.

III. ЦІЛЕРЕАЛІЗАЦІЯ.

Узагальнення й систематизація теоретичних положень з теми.

1. Мовна розминка «Інтерв'ю напарника».

– А розпочнемо із мовної розминки. Ви заздалегідь підготували тези, що розкривають теоретичні засади даної теми. Звертаючись до однокласника, попросіть його продовжити почате вами речення.

- ❖ Складним називається речення, яке...
- ❖ Граматична основа речення – це...
- ❖ ССР називається речення, яке...
- ❖ СПР називається речення, яке...
- ❖ ССР від СПР відрізняється тим, що...
- ❖ Підрядна частина у СПР по відношенню до головної може займати таку позицію:...
- ❖ Частини СПР з'єднуються за допомогою...
- ❖ Питання у СПР ставиться від ...
- ❖ СПР поділяється на такі види...
- ❖ СПР з підрядними означальними відповідають на питання...
- ❖ СПР з підрядними з'ясувальними відповідають на питання...
- ❖ СПР з підрядними обставинними поділяються на такі види...
- ❖ Між частинами СПР ставиться розділовий знак...

IV. ВИКОНАННЯ СИСТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.

Виконання завдань на робочих картах.

1. Лінгвістична гра «Знайди помилку».

– Перейдемо до виконання практичних завдань. Пограємо в лінгвістичну гру «Знайди помилку». (У кожному з 5 тверджень про СПР учні знаходять помилки і записують у зошити правильні варіанти).

А. СПР – це таке речення, у якому прості речення незалежні одне від одного.

Б. У СПР на питання відповідає головне речення.

В. Підрядне речення з'єднується з головним підрядності.

Г. Підрядні речення стоять завжди після головного.

Д. Є два види підрядних речень – означальні та обставинні.

2. Далі на робочій картці вміщено текст. Прочитайте його мовчки.

1. Квіти Катерина Білокур любила над усе, і їм вона проспівала барвистий гімн. 2. У цієї жінки, мабуть, душа бджоли, бо звичайна людина не змогла б побачити світ таким, яким бачила його художниця. 3. Із квітки на квітку в пошуках божественної поживи, все життя в обіймах квітів – уявляєте це? 4. Спробуйте відчувати себе бджолою разом з Катериною Білокур, відчувати подих вітру, прислухатись до тихої розмови квітів. 5. Квіти справді починали розмовляти, коли тонким пензлем, виготовленим власноруч, Катерина торкалася полотна. 6. Коли наставала тиха, сповнена романтики українська ніч, барвисті очі землі розкривали художниці свої таємниці. 7. Тому квіти, які увіковічнила жінка з душею бджоли, нікого не залишають байдужими.

Один учень виразно читає його вголос.

- До якого стилю слід віднести даний текст?
- Чи помітили, що він не має назви? Доберіть заголовок так, щоб він відобразив тему тексту.
- Ви, мабуть, звернули увагу, що в тексті є різні речення: складні і прості. Тож розглянемо їх детальніше. Перед вами 3 схеми:

1. []. 2. [], і []. 3. [], [] – [] .

– За 3 хвилини знайдіть і прочитайте з тексту речення, які відповідають кожній з них. Як називаються ці речення? До якого виду належить решта речень?

– Прочитайте п'ять речень. Визначте вид СПР і намалюйте схему. Чим воно ускладнене?

– Прочитайте шосте та сьоме речення і самостійно зобразіть їх схематично, визначаючи вид підрядного.

– Подивіться на схеми і зробіть висновок про місце підрядного речення щодо головного.

– Яке з речень ми оминули увагою? Чим воно цікаве? (*Друге, СПР з кількома підрядними.*)

3. Лінгвістична гра «Четверте зайве». Знайдіть зайве речення, озвучте його, починаючи відповідь словами: «Я вважаю, що зайвим є....речення, тому що...».

1. Стоїть на полу старенька швейна машинка, якою користувалася Катерина Василівна: себе, родичів, сусідів обшивала, вчила інших людей кравецькому ремеслу. 2. Побували в гостях у талановитої художниці, побачили, як вона жила. 3. Стоять на лаві натягнуті на підрамники заґрунтовані і затоновані полотна, які так і не дочекалися доторку пензлів. 4. Про життєвий і творчий шлях Катерини Білокур розповідалося у документальному фільмі, який нам запропонували до перегляду.

4. Взаємоперевірка «Аналіз письмової роботи партнера».

У тексті №4 пропущено розділові знаки в складнопідрядних реченнях. Розставте їх, скориставшись вивченими правилами. Коли завершите виконувати це завдання, обміняйтеся зошитами із сусідом по парті та виконайте взаємоперевірку за зразком на екрані. Максимальна оцінка за цей вид роботи 10 балів. Кожна помилка – 2 бали мінус. *(Учні оцінюють роботу свого сусіда по парті, виставляючи йому оцінку).*

Під кінець 1920-х на початку 1930-х років у хаті Катерини Білокур було більш як десять художніх полотен які художниця намалювала олійними фарбами. Її батьки що були простими селянами не розуміли таке захоплення дочки. Усяку роботу за яку вона бралася виконувала старанно. Малювання що приносило їй величезне задоволення любила над усе. Мисткиня усвідомлювала, що малює картини які є надзвичайними.

Правильна відповідь

Зразок тексту

Під кінець 1920-х на початку 1930-х років у хаті Катерини Білокур було більш як десять художніх полотен, які художниця намалювала олійними фарбами. Її батьки, що були простими селянами, не розуміли таке захоплення дочки. Усяку роботу, за яку вона бралася, виконувала старанно. Малювання, що приносило їй величезне задоволення, любила над усе. Мисткиня усвідомлювала, що малює картини, які є надзвичайними.

5. Творча робота. Дайте відповіді на питання (3-5 складнопідрядних речення).

- Які три питання ви задали б К. Білокур при зустрічі?
- Що мене найбільше вразило в картинах К. Білокур? Чому?
- Чи справді квіти живі і мають душу?

V. РЕФЛЕКСИВНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЕТАП.

Рефлексія.

- Виконання яких завдань викликало труднощі?
- Над чим з даної теми вам варто ще попрацювати?

Домашнє завдання.

Домашні завдання вчитель роздає надрукованими на кольорових квітках.

Обов'язкове загальне: скласти діалог між мистецтвознавцем та відвідувачем на виставці картин, використовуючи СПР.

Обов'язкове на вибір: написати висловлювання на «В гостях у Катерини Білокур»; письмово доведіть думку, що К. Білокур – майстер художнього живопису.

За бажанням: створити презентацію творчості К. Білокур.

Година спілкування в 7 класі «Вчимося комунікувати».

Мета: ознайомити учнів із поняттями комунікативність, компетентність, а також основними прийомами формування комунікативної компетентності;

формувати вміння виходити з конфліктних ситуацій;

розвивати логічне мислення, увагу, уяву, вміння аналізувати свої судження об'єктивно, а також судження інших людей;

виховувати ввічливе, толерантне ставлення до інших, сприяти розвитку в учнів культури спілкування.

Тип заходу: тренінг.

Обладнання: дидактичний матеріал (бланки тестів, ситуації, ілюстрації).

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Організаційний момент.

2. Теоретичний блок.

Ознайомлення із поняттями: 1. Чи чули ви про комунікативність? Спробуємо визначити з чим вона пов'язана, тобто складемо асоціативний куц до цього слова. Можливі варіанти (спілкування, розмова, співбесіда, викладення думок...)

Отже, комунікативність – це сукупність істотних, відносно стійких властивостей особистості, що сприяють успішному прийому, розумінню, засвоєнню, використанню й передаванню інформації.

Існують такі види комунікативності:

1. Інтелектуальна комунікативність — процес міжособистісного сприйняття і встановлення взаєморозуміння, знаходження спільної мови. Комунікативність реалізується в здатності групи створювати оптимальні шляхи взаємoinформації у визначенні спільних позицій, суджень, прийняття групових рішень. Ідеальним еквівалентом інтелектуальної комунікативності є здатність членів групи розуміти один одного з півслова.

2. Емоційна комунікативність — міжособистісні зв'язки емоційного характеру, динамічний процес переважаючого емоційного настрою групи, її емоційні потенціали. Емоційна комунікативність проявляється в реалізації народної мудрості: «Розділена радість — дві радості, розділене горе — півгоря».

3. Вольова комунікативність — здатність групи протистояти труднощам і перешкодам, її своєрідна стресостійкість, надійність в екстремальних ситуаціях.

4. Референтні за емоційною комунікативності — еталонність емоційної атмосфери групи для особистості і її задоволеність цією атмосферою.

5. Інтрагрупова активність за емоційною комунікативності — емоційний вплив на особистість усередині групи.

6. Інтрагрупова активність по вольовій комунікативності — здатність групи максимально активізувати своїх членів у вольовому та інтелектуальному відношенні в екстремальних ситуаціях.

7. Референтні по вольовій комунікативності — підвищення еталонності групи, підкреслене дотримання норм, цінностей, традицій групи в екстремальних умовах.

Комунікативна компетентність — здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями.

Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Вона передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки у процесі безпосередньої взаємодії, а також опосередкованої, в тому числі з літератури, театру, кіно з яких людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішень. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

3. Діагностичний блок.

- Семикласники, перш ніж ми з вами перейдемо до практичного блоку, потрібно з'ясувати, наскільки ви здатні до ефективної комунікації. Тому пропоную вам методику, створену В. Ряховським, яка так і називається **“Визначення рівня комунікативності”** (учні працюють самостійно з бланками тестів).

Тест “Визначення рівня комунікативності”

Дайте відповіді на запитання: “Так” (2 бали), “Ні” (0 балів), “Іноді” (1 бал) та підрахуйте суму набраних балів.

№ з/п	Питання	Так	Ні	Іноді
-------	---------	-----	----	-------

1	На Вас чекає ділова зустріч. Чи сильно це Вас бентежить?			
2	Чи відкладаєте Ви відвідування лікаря, доки Вам не стане зовсім зле?			
3	Чи викликає у Вас незадоволення доручення виступити з повідомленням на зборах?			
4	Вам пропонують відрядження до міста, в якому Ви ніколи не були. Чи докладете максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?			
5	Чи любите Ви ділитися своїми переживаннями з ким-небудь?			
6	Чи дратуєтесь Ви, якщо незнайома людина звертається до Вас на вулиці з проханням?			
7	Чи вірите Ви, що існує проблема “батьків” і “дітей” та що людям різних поколінь важко порозумітися?			
8	Чи соромитесь Ви нагадати знайомому, що він забув повернути вам 100 гривень, які позичив минулого місяця?			
9	Якщо Вам у ресторані або кафе подали неякісну страву, Ви промовчите, лише розсерджено відставивши тарілку?			
10	Опинившись наодинці з незнайомою людиною, Ви не почнете з нею розмовляти та будете невдоволені, якщо першою заговорить вона. Чи так це?			
11	Вас жахає довга черга в магазині, кінотеатрі... Чи відмовитесь Ви від свого наміру замість того, щоб встати в кінці довгої черги та очікувати?			
12	Чи боїтеся Ви брати участь у комісії з яких-небудь конфліктних ситуацій?			

13	Ви маєте власні, суто індивідуальні критерії оцінювання творів літератури, мистецтва і жодних інших думок Ви не сприймаєте. Чи так це?			
14	Почувши в “кулуарах” помилкове судження стосовно добре відомого Вам питання, чи вважаєте Ви краще промовчати й не розпочинати суперечки?			
15	Чи викликає у Вас неприємні почуття прохання допомогти комусь у вирішенні службового питання, навчальної теми?			
16	Ви охочіше подаєте свої погляди в письмовій формі, ніж в усній чи не так?			

Опрацювання результатів

30–32 бали. Ви дуже некомунікабельні, і від цього страждаєте насамперед Ви самі.

25–29 балів. Ви відлюдькуваті, мовчазні, віддаєте перевагу самотності, тому у Вас мало друзів.

19–24 бали. Ви достатньо товариська людина, у незнайомій ситуації почуваетесь досить упевнено. У Ваших висловлюваннях інколи забагато сарказму без вагомих причин. Але ці недоліки можна виправити.

15–20 балів. У Вас нормальний рівень комунікбельності. Ви розпочинаєте нові справи, йдете на зустріч із новими людьми без неприємних почуттів. Хоча, ймовірно, не полюбляєте галасливих компаній, багатослів'я Вас дратує.

6–14 балів. Ви завжди почуваетесь впевнено, з радістю висловлюєтеся з будь-якого приводу, навіть якщо маєте лише поверхове уявлення. Беретеся за будь-яку справу, хоча не завжди можете успішно довести її до кінця. Поміркуйте над цим.

5 та менше балів. Ваша товариськість занадто велика. Ви забагато розмовляєте, цікавитесь справами, які Вас не стосуються. Ви маєте вибухову вдачу, часто необ'єктивні. Людям важко перебувати поруч із Вами.

4. Практичний блок: виконання вправ на підвищення рівня комунікативності, (перший етап формування комунікативної компетентності).

1. Вправа «Побажання»

Мета: підготовка учасників до роботи, створення комфортної атмосфери.

Час – 5хв.

Хід вправи

Учасники, починаючи з тренера, передають пірамідку по колу і висловлюють свої побажання учасникам.

Вправа «Австралійський дощ»

Мета: забезпечити психологічне розвантаження учасників.

Час – 5хв.

Хід вправи

Учасники стають у коло.

Інструкція: Чи знаєте ви, що таке австралійський дощ? Ні? Тоді давайте разом послухаємо який він. Зараз по колу ланцюжком ви будете передавати мої рухи. Як тільки вони повернуться до мене, я передам наступні. Стежте уважно!

- В Австралії піднявся вітер. (Ведучий тре долоні).
- Починає крапати дощ. (Клацання пальцями).
- Дощ посилюється. (Почергове плескання долонями по грудях).
- Починається справжня злива. (Плескання по стегнах).
- А ось град, справжня буря. (Тупіт ногами).
- Але що це? Буря стихає. (Плекання по стегнах).
- Рідкі краплі падають на землю. (Клацання пальцями).
- Тихий шелест вітру. (Потирання долонь).
- Сонце! (Руки догори).

Вправа «Малюємо разом»

Мета: показати важливість взаємодії.

Час-15 хв.

Хід вправи

Учасникам треба розрахуватися на «я» - «ти» та об'єднатися у пари. Учасникам групи «ти» пропонується вийти з кімнати.

Учасники групи «я» отримують завдання: разом зі своїм партнером «ти» за 1 хвилину намалювати на аркуші А-4 дерево, маючи ручку одну на двох, тримати її теж потрібно обом і малювати одночасно.

Учасники групи «ти» отримують таку ж інформацію, але замість дерева їм потрібно намалювати будинок. Про різницю у завданнях учасники не знають. Розмовляти під час малювання заборонено. За сигналом ведучого учасники у парах малюють протягом 1 хв. Потім учасники показують свої малюнки групі.

Питання для обговорення

- Чи вдалося вам намалювати потрібне зображення?
- Чому?
- Як поводить себе ваш партнер?
- Як реагували ви на дії партнера?
- Що ви відчували під час малювання?
- Чи існують схожі ситуації у житті?
- Як ви поводитесь у таких випадках?
- Які висновки ви зробили з цього малювання?
- Які можливі виходи існують з таких ситуацій?

Вправа "Передача інформації"

Мета: показати механізми створення неефективної комунікації, виявити фактори, що впливають на спотворення інформації у процесі спілкування.

Час -15 хв.

Хід вправи

Учасники об'єднуються у дві групи. Члени першої групи виконують роль телефоністів, що передають важливе повідомлення, члени другої групи - експерти. Телефоністи виходять за двері, їм зачитують повідомлення. Потім вони по черзі заходять у кімнату і промовляють свою версію повідомлення. Експерти оцінюють, наскільки точно кожен це робить. Після цього групи міняються ролями.

Повідомлення

Сьогодні зранку мама запропонувала поснідати, а в мене апетиту зовсім не було. Вчора приходила бабуся, приносила смажені пиріжки, можливо не треба було бути таким жадібним. Тепер у мене погане самопочуття і настрій, голова болить, якимось усе сумно та невдало. А ще в четвер у нас контрольна робота з математики, а в неділю о 10 годині ми їдемо на виставку котів. Вона експонується в будинку за кінотеатром "Київ". Потрібно взяти 3 гривні і не спізнитися.

Запитання для обговорення

- Чи важко було передавати інформацію?
- Чи була інформація передана точно?
- Що заважало передавати інформацію достовірно? Чому інформація спотворювалася?
- Які фактори впливали на процес передачі інформації?
- До чого може призвести така ситуація в реальному житті?
- Чи відчували ви відповідальність за достовірність інформації, переданої вами?

5 Рефлексивний блок

Метод «Не відриваючи руки»: учням пропонується записати на аркуші те, чого вони навчилися на занятті, що вони винесли з нього, чи стали вони легше почувати себе серед однолітків.

Позакласний захід «Ой хто, хто Миколая любить...»

Мета заходу: ознайомити учнів з історією походження свята Дня Святого Миколая, традиціями його святкування в різних країнах світу; розкрити на прикладах різних сказань, легенд, переказів образ великого Святого, його авторитет непогрішності й безмежної довіри до людей; розвивати комунікативну, інформаційну компетентності та компетентність творчої діяльності; виховувати пошану до святинь, основ християнської моралі.

Хід заходу

На фоні музики вбігає баба Віхола:

Баба Віхола.

Їхала, їхала та й до вас приїхала я, баба Віхола,
Та й витрушую з великого міха, крім вітру і снігу,
Радісні, веселі зимові свята,
На які чекає так дітвора.
Ось вони Вам!
Ви ж тут гарненько їх вивчайте,
А я полетіла далі.

Виходять ведучі.

Ведуча 1. Ось і промайнув ще один рік, і знову ми зібрались з вами в цій затишній кімнаті.

Ведуча 2. Чи багато змін відбулося у вашому житті? Чи здійснились бажання, які ви загадували минулого року?

Ведуча 1. Мої бажання здійснилися майже всі. Адже я їх загадала від щирого серця. А твої?

Ведуча 2. Мої також. А давайте спитаємо у наших шестикласників, чи всі їхні бажання, загадані минулого року, здійснилися?

Ведуча 1. От які різні відповіді! А ще моїм бажанням було те, щоб цього року ми зібралися і всі разом відсвяткували День Святого Миколая.

Ведуча 2. Тож запрошуємо всіх на наше свято «Ой хто, хто Миколая любить?»

Ведуча 1. Дінь – дзінь,
Дзінь – дзелень!
Повний щастя і пісень.

Ведуча 2. Цей день зими святковий, Буде він суперказковий.

Ведуча 1. А чи всі знають, хто ж такий Святий Миколай?

Ведуча 2. Напевно, що багато хто з вас знає, адже саме в ці дні Микола-Чудотворець оселяється в серці кожної людини.

Ведуча 1. Серед святих, яких шанують у народі, навряд чи знайдеться інший, кого б любили більше, ніж святого Миколая. Із давніх-давен не було в нас жодної християнської хати, де б не висів на стіні образ святителя Миколая. Кожна християнська душа любить його і звертається до нього зі своїми проблемами, бо серце чує і знає, що він колись, за свого життя, був добродієм для християн, отож і сьогодні він може подати нам руку в біді або радощах. А звідки ж походить це свято? І як воно святкується у різних країнах світу?

Ведуча 2. Якраз про це я й хочу розповісти. День святого Миколая (також Свято святого Миколая, у народі – День Миколи, Зимовий Микола) – це день святкування та вшанування пам'яті Святого Миколая у католиків та православних. Ті церкви, які дотримуються юліанського календаря, відзначають свято 19 грудня за новим стилем, а ті, що дотримуються григоріанського календаря – 6 грудня. Ймовірно, ця традиція пішла з середньовічної Німеччини, де напередодні свята батьки презентували дітям новий зимовий одяг. З часом це почали робити таємно, вночі, щоб діти вірили в чудеса святого. Згодом почали також дарувати ласощі: горіхи, сухофрукти та особливі солодкі хлібці з сушеними грушами, іграшки, які клали в нові чи начищені полагоджені старі черевики чи у панчохи, які вішали на каміни. У Чехії вірять, що святого супроводжують чорт і ангел: кожен з них має книгу, де занотовуються добрі і погані справи дитини, на основі яких святий вирішує, чи гідний малюк подарунків.

Ведуча 1. У Голландії діти вірили, що святитель щороку припливає в Роттердам на кораблі з Іспанії, яка уособлювала «теплі країни», а в місто в'їжджав на коні у супроводі «Чорних Пітів» – помічників-негреньт, – у червоному обладунках католицького єпископа й з єпископською палицею. У ці дні дівчата акуратно розставляє своє взуття в будинку перед димарем, каміном або перед вхідними дверима. Цей процес обов'язково супроводжується співом спеціальних пісеньок для Святого Миколая.

Ведуча 2. У Франції Святий Миколай Чудотворець вважається покровителем Лотарингії, і саме в цій області день Святого Миколая святкують особливо активно. Більш того це офіційне свято регіону.

У містечку Сан-Ніколя-де-Пор день Святого Миколая святкується дуже незвично. Увечері з центру міста виходить святкова процесія і рухається по головних вулицях, супроводжувана фанфарами. На чолі процесії йде білобородий старець – Святий Миколай, а супроводжує його привид з

різками в руках, щоб відшмагати неслухняних діточок. А після покарання пустунів привид забирає їх із собою в мішку.

Ведуча 1. У Польщі напередодні ввечері вішають чисті білі панчохи сподіваючись, що вони будуть наповнюватися горіхами і мандаринами, але не вугіллям... Тут Святий Миколай приходить як єпископ в яскравому одязі, несучи золотий посох, що нагадує гак пастуха. Спустившись з небес з помічником-ангелом, Святий Миколай мандрує пішки, верхи або в санях, запряжених білим конем.

Ведуча 2. Святий Миколай приносить свої подарунки кожній дитині, яка добре поводитися в році, що минає. Але, як показує багаторічна традиція святкування дня Святого Миколая в різних країнах, без подарунка не залишається ні одна дитина! Зате виховні моменти дотримані.

Ведуча 1. А як святкують Миколая в Україні?

Ведуча 2. В незалежній Україні образ Святого Миколая і традиції дарувати подарунки відроджуються. Святий Миколай розглядається як аналог російського Діда Мороза, американського Санта Клауса, фінського Йоулупуккі та відповідних персонажів в інших країнах.

Ведуча 1. Темної зимової ночі з 18 на 19 грудня Святий Миколай сходить із небес до українських дітей. Має він золоті сани з білими золотогривими кінями, до хати заходить через двері, але часто невидимий, подарунки підкладає завжди під подушку, за винятком хіба тих, які не помістяться. Часто його супроводжують білокрилі янголята, а недалечко крутяться й чортики, котрі переконують святого, що українські діти були нечемні, тому не заслуговують на небесні гостинці.

Ведуча 2. В Україні день Святого Миколая здавна був значним і веселим Святом, а в багатьох містах і селах того дня припадало храмове свято. За традицією, старші господарі села на свято збиралися, щоб зварити пшеничного пива. Влаштовувалася гостина, після якої всі весело з піснями їздили на санях довкола села.

Ведуча 1. За народними віруваннями велике значення має «перший полазник». Першою до господи має увійти людина добра, здорова, хазяйновита це гарний знак для сім'ї. Дбайливі господарі цього дня вітають свою худобу зі святом.

Ведуча 2. До «обов'язків» святого Миколая входить оберігати диких тварин, людей від стихійних лих, у першу чергу на воді. Саме тому святого Миколая дуже шанують рибалки, беруть із собою на промисел образ Чудотворця.

Ведуча 1. Ось такі різні і традиції, і звичаї пов'язані із святкуванням цього великого святого.

Ведуча 2. Ой, а ви чуєте, як дзвенять дзвіночки?

Ведуча 1. Та це ж ангели та Святий Миколай відчули тепло наших сердець і поспішають на свято. Вибігають ангели, дзвонячи у дзвоники; за ними входить Миколай.

Святий Миколай. Я проїхав далеку дорогу до вас,
І я радий, що зустрілись в цей чудовий час.
Я прибув до вас, друзі, з Неба до Землі,
Бо я знаю, що чекають дорослі й малі.

Вбігає Антипко з різками Бігає та примовляє.

Антипко. Хоч мене не запросили,
Та до вас я біг щосили.
У вас свято, співи, сміх,
Миколай прийшов до всіх,
А я завжди там мандрую,
Де лиш голос дітей чую.

Ангел. Так, сьогодні у нас свято,
Зійшлося, бач, гостей багато.
Тут дорослі та малі.
Зійшов з Неба до Землі
Миколай – Преславний, Щедрий
На добро, на гарні справи
Хоче, щоб всі діти світу
Отця Бога прославляли.
Щоб були слухняні, пильні,
До науки були схильні,
Щоб вивчали мову рідну,
Мали душеньку лагідну.
Хоче святий Миколай,
Щоб любили рідний край.

Антипко. Та я знаю, будьте певні,
Що є діти ще нечемні,
Неслухняні, бешкетливі,
Забіяки та ліниві.
Таких діток треба вчити
І їм різочки вручити.

(Антипко показує різочки)

Святий Миколай. Я, Антипко, тебе прошу,
Заховати свою ношу,

Бо сьогодні світлий день,
Не для плачу – для пісень.
Хочу, щоб лунав лиш сміх,
Бо я щедрий для усіх.
І я добре про це знаю,
Що всі діти всього краю
Будуть чемні, добре вчитись,
Не забудуть добре митись.
То ж, Антипку, утікай,
Веселитись нам всім дай!

(Антипко знову показує різочки і намагається щось сказати)

Святий Миколай. Мовчи, Антипко! Більше ані слова, все, що верзеш ти – вітер, полова. Ти вже не в силі мене змилостити, а цю дітвору мушу любити.

Антипко. Як я сюди поспішав,
Ногу в поспіху зламав,
Кіт дорогу перебіг,
Я й змізкувати не міг,
Що я така халепа.

А то все отой наклепа (показує на ангела)

Так мені побороздив.

Ангел. За моїм приказом щезай відразу!

(Антипко щезає)

Святий Миколай. А тепер, любі діти, скоренько ходімо оглядати подарунки, які я приніс вам.

Ведуча 1. Поки Святий Миколай роздає подарунки, ми з вами продовжуємо мандрувати Україною.

Ведуча 2. Запрошуємо вас на Миколаївські вечорниці. (Вечорниці)

Ведуча 1. Ось і підійшло наше свято до завершення.

Ведуча 2. Як ви пересвідчилися, свято Миколая вчить нас злагоди і доброзичливості, кличе до милосердя, будить наше людське сумління, вчить любові до ближнього, до оточуючого середовища, до своєї неньки України. А попереду ще низка веселих свят.

Додатки

Робоча картка учня

Складнопідрядне речення*Квіти, як і люди, живі, мають душу**К.Білокур*

Цілі уроку: узагальнювати та систематизувати знання про складнопідрядне речення; створювати висловлювання за темою, використовуючи СПР; збагачувати лексичний запас; більше дізнатися про життя та творчість Катерини Білокур.

1. Лінгвістична гра «Знайди помилку».

Знайдіть помилки і запишіть твердження правильні.

- А. СПР- це таке речення, у якому прості речення незалежні одне від одного.
- Б. У СПР на питання відповідає головне речення.
- В. Підрядне речення з'єднується з головним сполучниками підрядності.
- Г. Підрядні речення стоять завжди після головного.
- Д. Є два види підрядних речень – означальні та обставинні.

2.Текст 1

1. Квіти Катерина Білокур любила над усе, і їм вона проспівала барвистий гімн. 2. У цієї жінки, мабуть, душа бджоли, бо звичайна людина не змогла б побачити світ таким, яким бачила його художниця. 3. Із квітки на квітку в пошуках божественної поживи, все життя в обіймах квітів – уявляєте це? 4. Спробуйте відчути себе бджолою разом з Катериною Білокур, відчути подих вітру, прислухатись до тихої розмови квітів. 5. Квіти справді починали розмовляти, коли тонким пензлем, виготовленим власноруч, Катерина торкалася полотна. 6. Коли наставала тиха, сповнена романтики українська ніч, барвисті очі землі розкривали художниці свої таємниці. 7. Тому квіти, які увіковічнила жінка з душею бджоли, нікого не залишають байдужими.

- Схеми

- 1. [].
- 2. [], і [].
- 3. [], [] – [] .

3. «Четверте зайве». Знайти зайве речення.

- 1. Стоїть на полу старенька швейна машинка, якою користувалася Катерина Василівна: себе, родичів, сусідів обшивала, вчила інших людей кравецькому

ремеслу. 2. Побували в гостях у талановитої художниці, побачили, як вона жила. 3. Стоять на лаві натягнуті на підрамники заґрунтовані і затоновані полотна, які так і не дочекалися доторку пензлів. 4. Про життєвий і творчий шлях Катерини Білокур розповідалося у документальному фільмі, який нам запропонували до перегляду.

4. Взаємоперевірка «Аналіз письмової роботи партнера». Потрібно вставити пропущені розділові знаки в середині складнопідрядних речень. Максимальна оцінка за цей вид роботи 10 балів. Кожна помилка – 2 бали мінус. (*Учні оцінюють роботу свого сусіда по парті, виставляючи йому оцінку*).

Під кінець 1920-х на початку 1930-х років у хаті Катерини Білокур було більш як десять художніх полотен які художниця намалювала олійними фарбами. Її батьки що були простими селянами не розуміли таке захоплення дочки. Усяку роботу за яку вона бралася виконувала старанно. Малювання що приносило їй величезне задоволення любила над усе. Мисткиня усвідомлювала що малює картини які є надзвичайними.

5. Творча робота. Дайте відповідь на питання 3-5 складнопідрядними реченнями.

**Які 3 питання ви задали б Катерині Білокур при зустрічі?*

**Що мене найбільше вразило в картинах К. Білокур ? Чому?*

** Чи справді квіти живі і мають душу?*

6. «Розгадай код».

Для кожного речення свій номер: 1 – просте речення; 2 – ССР; 3 – СПР з підряд. означальним; 4 – СПР з підряд. обставинним причини; 5 – СПР з підряд. обставинним часу.

1) Пензлі виготовляла сама із щетини, використовувала фарби, які робила з буряка, бузини, калини, цибулі, деревію й інших трав. 2) Художниця довго виконувала задум, вивчала навколишню природу, найтонші нюанси сонячного освітлення. 3) Другим захопленням художниці була література, тому що змалку кохалася вона у поезії Тараса Шевченка, не знаючи його мистецької творчості. 4) Вона читала багато літератури з образотворчого мистецтва, як тільки їй стало трохи легше жити. 5) У Яготинському історико-краєзнавчому музеї розгорнуто дві експозиції з живописною та графічною спадщиною К.Білокур, а в Державному музеї українського народного декоративного мистецтва у Києві є великий «білокурський зал».

Картини Катерини Білокур, що демонструються на уроках у ході вивчення теми «Узагальнення вивченого про складнопідрядне речення»

Список використаних джерел

1. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна із передумов досягнення життєвої мети // Шлях освіти. – 2001. – № 3. – С.13–16.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти школи: [Електрон.ресурс].– Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/.

3. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Життєві компетенції особистості. Практично зорієнтований посібник. – Донецьк: Каштан, 2007.
4. Єрмоленко С. Я. Формування комунікативної компетенції у лінгводидактиці / С. Я. Єрмоленко // Українська мова і література в школі. – 2007. – № 3. – С 42–46.
5. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року: [Електрон.ресурс].–Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/30817.
6. Лихачова К. М. Рольова гра – ефективний шлях формування правильності мовлення майбутніх спеціалістів [електронний ресурс]. – Режим доступу irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin
7. Москаленко В. В. Особливості дослідження соціалізації особистості в інтерсуб'єктній парадигмі / Москаленко В. В. // Соціальна психологія. – 2009. – № 6 (38). – С. 22–37.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021року: [Електрон.ресурс].–Режим доступу:<http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
9. Окрилення ОЗОНОм: книга пам'яті Анатолія Миколайовича Фасолі/упоряд.: І. В. Кондратець, І. В.Красуцька, О. В. Гаврилюк. – Житомир: Рута, 2019.
- 10.Соснова К. Розвиток комунікативних здібностей учнів на уроках української мови./ К.Соснова // Дивослово. – 2012. - №7. – С.2-9.
- 11.Фасоля А. Мета, зміст, технологія уроку // Дивослово. – 2004. - № 8.
- 12.Ярмолюк А. Соціокультурна компетентність як показник ефективної комунікативної поведінки учня / А. Ярмолюк // Українська мова і література в школі. – 2014. – № 7. – С. 7 – 11.